

Дело C-644/20

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

26 ноември 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Okręgowy w Poznaniu (Окръжен съд Познан, Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

10 ноември 2020 г.

Жалбоподател:

W. J.

Ответници:

L. J. и J. J., представлявани от законния си представител г-жа А. Р.

[ориг. 1] [...]

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

10 ноември 2020 г.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy (Окръжен съд Познан, 15-ти въззивен граждански състав)

[...]

[...][съдебен състав]

след като в разпоредително заседание на 10 ноември 2020 г.

в Познан се запозна с

делото, образувано по иск на ненавършилите пълнолетие L. J. и J. J., представлявания от законния си представител г-жа А. Р.,

срещу W. J.

за издръжка,

предвид въззивната жалба, постъпила от ответника

против решението на Sąd Rejonowy w Pile (Районен съд Пила)

от 11 април 2019 г.,

[...]

определи:

1) Отправя до Съда на Европейския съюз следния преюдициален въпрос:

„Следва ли член 3, параграфи 1 и 2 от Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. за приложимото право към задължения за издръжка, одобрен от името на Европейската общност с Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 г. (ОВ L 331, 2009 г., стр. 17), да се тълкува в смисъл, че кредитор, който е дете, може да придобие ново обичайно място на пребиваване в държавата, в която то е било неправомерно задържано, ако съдът постанови връщането му в държавата, в която обичайно е пребивавало непосредствено преди неправомерното задържане?“;

2) спира производството.

[...][съдебен състав]

[ориг. 2] Мотиви

I. Предмет на производството

- 1 На 7 ноември 2018 г. пред Sąd Rejonowy w Pile (Районен съд Пила) непълнолетните ищци L. J. и J. J., с местожителство К. в Полша, представлявани от майката А. Р., предявяват срещу бащата W. J., с местожителство Х. във Великобритания, иск за издръжка в размер на 1200 злоти месечно. На 11 февруари 2019 г. ответникът представя писмена защита, с която се конституира като страна по делото, без да повдига възражение за липса на национална компетентност.
- 2 С решение от 11 април 2019 г. Sąd Rejonowy w Pile (Районен съд Пила) [подробности относно номера на делото] осъжда ответника да плаща в полза на всеки от ищите издръжка в размер на 1000 злоти, или общо 2000 злоти месечно, считано от 7 ноември 2018 г., отхвърля иска в останалата му част и се произнася по съдебните разноски. В решението относно процесното задължение за издръжка са приложени разпоредбите на полския ustawa z 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy [Закон от 25 февруари 1964 г. за приемане на Кодекса за семейството и настойничеството] (Dz.U., 2020 г., позиция 1359).

- 3 Ответникът подава въззивна жалба против това решение, в която твърди грешка при установяване на фактически обстоятелства, тъй като не е било взето предвид, че майката на ишците е осъдена да предаде децата на бащата до 26 юни 2019 г., което показвало неоснователно възлагане на задължението за издръжка на ответника. Въззивната жалба на ответника се разглежда от Sąd Okręgowy w Poznaniu (Окръжен съд Познан) по настоящото дело.

II. Фактическа обстановка

- 4 Ишцата е родена на 10 юни 2015 г., а ищецът е роден на 29 май 2017 г. Ишците са родени във Великобритания и имат полско и британско гражданство. Ишците произхождат от неформална връзка на полските граждани А. Р. и W. J. Родителите на ишците се запознават през 2012 г. във Великобритания, където са живели и работели.
- 5 На 25 октомври 2017 г. ишцата заедно с майка си пристига в Полша за периода до 7 октомври 2017 г. Повод за пътуването е изтекъл срок на документа за самоличност на майката. По време на този престой майката на ишците уведомява ответника, че възнамерява да остане по-дълго в Полша, с което ответникът се съгласява. На 7 октомври 2017 г. А. Р. се връща във Великобритания, откъдето отново отпътува на 8 октомври 2017 г. [ориг. 3], като взема със себе си ищеца. Няколко дни по-късно ответникът е уведомен, че заедно с ишците майката възнамерява да се установи за постоянно в Полша. Ответникът не е дал съгласието си за това.
- 6 Ответникът — по силата на Конвенцията за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г. ([ДВ, бр. 20 от 2003 г.], наричана по-нататък „Хагската конвенция от 1980 г.“) — подава до британския централен орган молба за връщане на ишците във Великобритания. На 3 януари 2018 г. молбата е препратена на Sąd Rejonowy w P. (Районен съд П.), който с определение от 26 февруари 2018 г. [...] [подробности относно номера на делото] (...) отказва да постанови връщането на ишците. По въззивна жалба на ответника с определение от 24 май 2019 г. Sąd Okręgowy w P. (Окръжен съд П.) [подробностите относно номера на делото] (...) изменя обжалваното определение и разпорежда на майката да предаде ненавършилите пълнолетие ишци на ответника в срок до 26 юни 2019 г. Определението се основава на констатацията, че ишците са били задържани неправомерно в Полша и са имали обичайно място на пребиваване във Великобритания. Б. непосредствено преди това задържане, а същевременно не е имало сериозна опасност връщането на ишците да ги изложи на физическо или психическо увреждане или по всякакъв друг начин да ги постави в неблагоприятна ситуация по смисъла на член 13, параграф 1, буква b) от Хагската конвенция от 1980 г.

- 7 Определението на Sąd Okręgowy w P. (Окръжен съд П.) от 24 май 2019 г. е влязло в сила. Изпълнението на това определение е свързано с връщането на ишците във Великобритания, тъй като обичайното място на пребиваване на ответника все още е в тази държава.
- 8 На 11 април 2019 г. ишците се местят да живеят в К. заедно с майка си в имот, който е собственост на нейните родители. Освен родителите, в имота живее и братът на майката, както и непълнолетната дъщеря на починалата сестра на майката. По това време ишцата посещава предучилищно заведение. За ищеца се грижи майката. Поради имунна недостатъчност той е под постоянни медицински грижи във В. и в П., където периодично е хоспитализиран. В Полша майката получава социални помощи по силата на правото на упражняване на родителските права над ишците.
- 9 Майката не предава ишците в определения срок до 26 юни 2019 г. Ответникът иска принудително изпълнение на определението, с което е постановено предаването на ишците. С определение от 28 октомври 2019 г. Sąd Rejonowy w P. (Районен съд П.) [...] [подробности относно номера на делото] (...) възлага на съдебен служител принудителното отнемане на ишците от майката. Това определение не е изпълнено, тъй като майката [ориг. 4] заедно с ишците се укрива. Поради това се разпорежда издирване на ишците от полицията. До момента издирването не е дало резултат.

III. Право на Европейския съюз

- 10 Разпоредбата на член 15 от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ L 7, 2009 г., стр. 1, наричан по-нататък „Регламент № 4/2009“), предвижда, че приложимото право към задълженията за издръжка се определя в съответствие с Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. за приложимото право към задълженията за издръжка (наричан по-долу „Хагския протокол“) в държавите членки, обвързани от този правен инструмент.
- 11 Хагският протокол е одобрен от името на Европейската общност с Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 г. (ОВ L 331, 2009 г., стр. 17). В съответствие с член 1 от посочения протокол, той определя приложимото право към задълженията за издръжка, които възникват от семейни отношения, родство, брак или сватовство, включително задължението за издръжка на дете, независимо от семейното положение на родителите. Член 2 от Хагския протокол предвижда, че разпоредбите му се прилагат дори и ако приложимото право е правото на недоговаряща страна. Съгласно член 3, параграф 1 от Хагския протокол задълженията за издръжка се уреждат от правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, освен ако в протокола е предвидено друго. Член 3, параграф 2 от

протокола обаче предвижда, че при промяна на обичайното място на пребиваване на кредитора от момента на настъпване на промяната се прилага правото на държавата по новото обичайно място на пребиваване на кредитора.

IV. Полската правна уредба

- 12 Съгласно член 63 от *ustawa z 4 lutego 2011 r. - Prawo prywatne międzynarodowe* [Закон от 4 февруари 2011 г. за международното частно право] (Dz. U., 2015 г., позиция 1792) приложимото право към задълженията за издръжка се определя от Регламент № 4/2009.

V. Необходимост от тълкуване на правото на Европейския съюз

- 13 Разпоредбата на член 3, параграф 1 от Хагския протокол обвързва приложимото право към задължението за издръжка с обичайното място на пребиваване на кредитора. В член 3, параграф 2 от Хагския [ориг. 5] протокол обаче е закрепено правило относно промяна в положението, свързано с издръжката. Съгласно тази разпоредба приложимото към задължението за издръжка право е правото по актуалното обичайно място на пребиваване на кредитора от момента на настъпване на промяната в това място.
- 14 Понятието „обичайно местопребиваване“ има универсален характер и се използва и в други актове на европейското и международното право. Това понятие е един от критериите за компетентност по искове за задължения за издръжка (член 3 от Регламент № 4/2009) и по дела, свързани с родителска отговорност (член 8 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с които се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000, наричан по-нататък „Регламент № 2201/2003“). Разпоредбите на Хагската конвенция от 1980 г. и на Регламент № 2201/2003 също определят чрез понятието „обичайно местопребиваване“ правното положение на незаконно прехвърлено/неправомерно отведено или задържано дете. Тези съображения подкрепят еднаквото тълкуване на това понятие във всички правни инструменти на европейското и международното право.
- 15 В разглеждания случай кредиторите по вземания за издръжка са непълнолетни. Понятието за обичайно място на пребиваване на ненавършилите пълнолетие деца е многократно уточнявано от Съда на Европейския съюз. В съдебната практика в тази връзка се посочва, че обичайното местопребиваване отразява определена интеграция на детето в социална и семейна среда, за което свидетелстват по-специално продължителността, редовността, условията и причините за престоя на територията на държава членка и за преместването на семейството в тази

държава, гражданството на детето, мястото и условията за обучение в училище, лингвистичните познания, както и семейните и социални отношения на детето в посочената държава членка (решения от 2 април 2009 г., С-523/17 и от 22 декември 2010 г., С-497/10). Следователно обичайното място на пребиваване на детето следва да означава мястото, което на практика е център на живота му (решение от 28 юни 2018 г., С-512/17).

- 16 В светлината на изложената съдебна практика понятието за обичайно място на пребиваване по същество отразява фактически въпрос (решения от 8 юни 2017 г., С-111/17, т. 51, и от 10 април 2018 г., С-85/18, т. 49). Поради това промяната в обичайното място на пребиваване, която с оглед на член 3, параграф 2 от Хагския протокол е основание за прилагането на правото на държавата по такова пребиваване във връзка със задължение за издръжка, може да настъпи вследствие на промяна [ориг. б] във фактическите обстоятелства, от която да личи, че пребиваването на кредитора в новата държава е достигнало степен на устойчивост, характерна за обичайното пребиваване. С оглед на това се поставя въпросът дали такова стабилизиране на житейската ситуация може да възникне и когато кредитор дете е бил неправомерно задържан в новата държава и родителят, който е извършил задържането, отказва да изпълни съдебно решение, с което е постановено връщане на детето в държавата по обичайното му място на пребиваване непосредствено преди неправомерното задържане.
- 17 Това съмнение може да се разреши, като се има предвид, че определянето на обичайното място на пребиваване е чисто фактически въпрос. При този подход обстоятелството, че детето е било неправомерно задържано, не би трябвало да засяга възможността то да получи ново обичайно място на пребиваване в държавата на задържането. Всъщност това зависи единствено от преценката на въпроса дали центърът на живота на детето фактически е бил прехвърлен в тази държава. Следователно не е изключено, дори в резултат на неправомерно отвеждане, държавата, в която е настъпило отвеждането, да стане обичайно местопребиваване на детето (решение на Съда на Европейския съюз от 1 юли 2010 г., С-211/10, т. 41 и 44). Подобно становище може да се намери и в практиката на някои национални юрисдикции (вж. решение на австрийския Върховен съд от 27 юни 2013 г., 1Ob 91/13h и решение на полския Sąd Najwyższy (Върховен съд) от 31 август 2017 г., V CSK 303/17). Такава възможност произтича и от член 10 от Регламент № 2201/2003, в който изрично се посочва, че в случай на неправомерно отвеждане или задържане на дете друга държава членка може да стане обичайно местопребиваване на детето.
- 18 Практиката на Съда на Европейския съюз обаче може да обоснове и различно разрешение на този проблем. С оглед на тази съдебна практика при определяне на обичайното местопребиваване на детето фактически съществено значение имат решенията на съдилищата, които определят в коя държава то трябва да пребивава. Ето защо се приема, че при изследване на

обичайното местопребиваване в държавата на задържане в никакъв случай не може да се взема предвид времето, изтекло от постановяването на решение, определящо местопребиваването на детето в държавата на произход (решение от 9 октомври 2014 г., С-376/14, т. 56). По сходен начин може да се разбира и становището, че в случая на дете, което е имало обичайно местопребиваване в държава членка и е било неправомерно отведено от единия от родителите в друга държава членка, юрисдикциите на тази друга държава членка **[ориг. 7]** не са компетентни да се произнесат по иск за определяне на издръжка на посоченото дете, когато липсват каквито и да било данни, че другият родител е дал съгласието си за неговото отвеждане или че не е подавал молба с искане за връщането на детето (определение от 10 април 2018 г., С-85/18, т. 57). Всъщност член 3, буква б) от Регламент № 4/2009 предвижда, че съдилищата по обичайното местопребиваване на взискателя също трябва да бъдат компетентни в този случай.

- 19 Регламент № 4/2009, както и Хагският протокол уреждат компетентността и приложимото право само във връзка със задълженията за издръжка. И двата правни инструмента, за разлика от Регламент № 2201/2003, не съдържат отделни правила, определящи връзката на обичайното местопребиваване със съдебната компетентност, когато кредиторът е дете и е бил неправомерно задържан в друга държава членка. Това може да обоснове извода, че съгласно член 3, параграф 2 от Хагския протокол неправомерното задържане е без значение за придобиването от детето на обичайно място на пребиваване в държавата на задържане, в резултат от което, след тази промяна, правото на тази държава като право по новото обичайно място на пребиваване може да стане приложимо към задължението за издръжка от момента на настъпване на промяната. Всъщност при определянето на приложимото право към задълженията за издръжка не е предвидено никакво пряко или косвено основание, допускащо премахването на последиците от промяната във фактическото положение, що се отнася до обичайното място на пребиваване на детето, когато тази промяна се дължи на неправомерното му задържане. Това може да се прецени по друг начин само ако обичайното място на пребиваване представлява критерий относно компетентността на съда по дело относно задължения за издръжка. Всъщност по смисъла на член [3], буква г) от Регламент № 4/2009 компетентен да разгледа такова дело е съдът, който е компетентен да разглежда иск за родителска отговорност, когато искането за издръжка допълва този иск. Това дава възможност за субсидиарно прилагане в това отношение на член 10 от Регламент № 2201/2003, който гарантира запазване на компетентността на съдилищата на държавата, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане (вж. в този смисъл [определение] на Съда на Европейския съюз от 10 април 2018 г., С-85/18, т. 55). Използването на подобна аналогия обаче не е възможно, ако целта при определянето на обичайното местопребиваване е не да се определи компетентността на съда, предвидена в член 3 от Регламент № 4/2009, а съгласно член 3 **[ориг. 8]** от Хагския протокол —

единствено да се определи приложимото към задължението за издръжка право.

- 20 При тълкуване на понятието „обичайно място на пребиваване“ трябва обаче да се вземат предвид и целите, поради които е приета Хагската конвенция от 1980 г. В светлината на преамбюла ѝ тази конвенция има за цел да гарантира международноправна защита на децата от вредните последици на незаконното им прехвърляне или задържане и да установи процедури, осигуряващи тяхното незабавно връщане в държавата на обичайното им местопребиваване. Това се потвърждава от член 1, буква а) от Хагската конвенция от 1980 г., която предвижда, че тя има за цел да осигури незабавното връщане на децата, прехвърлени незаконно или задържани в някоя от договарящите държави. Възприетите в това отношение решения имат за цел да осигурят и запазят интегрирането на детето в семейната и социална среда, в която се е намирало непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане. Тази цел е защитена и съгласно европейското право. Това личи от съображение 17 от Регламент № 2201/2003, което гласи, че в случаите на неправомерно отвеждане или задържане на дете, връщането на детето трябва да се осъществи без закъснение.
- 21 С оглед на преследваната с Хагската конвенция от 1980 г. цел може да се приеме, че фактическата обстановка, възникнала вследствие на неправомерното задържане и последващото неизпълнението на решение на съда, постановяващо връщането на детето, не трябва да води до създаването на ново обичайно място на пребиваване в държавата на задържането и следователно да промяна на основание член 3, параграф 2 от Хагския протокол на приложимото към задължението за издръжка право. Това би заличило целта на Хагската конвенция от 1980 г., която е да се реагира бързо на незаконосъобразно вмешателство в житейската ситуация на детето, за да се предотврати прекратяването на връзката с дотогавашното му обичайно място на пребиваване и възникването на отношения в държавата на задържането. За сметка на това промяна на приложимото право поради придобиването на ново обичайно място на пребиваване в държавата на задържане в хипотезата, в която решението, постановяващо връщането на детето, не е изпълнено, не би била нищо по-различно от потвърждаване на интеграцията на детето в тази държава и нейното правно пространство, което би довело до непряко признаване на неправомерното положение на отказ за връщане в страната на произход. За да се избегнат такива последици, може да се приеме, че постановеното от съда връщане на детето е елемент от фактическата обстановка, който свидетелства, че пребиваването на детето в държавата членка на задържане има само временен характер и следователно с оглед на тази преходна особеност [ориг. 9] не може да се счита за обичайно пребиваване. Това би обосновало извода, че ако съдът постанови връщане на детето в държавата по обичайното място на пребиваване непосредствено преди неправомерното задържане, пребиваването на детето в държавата на задържането няма да доведе

съгласно член 3, параграф 2 от Хагския протокол до промяна в приложимото към задължението за издръжка право.

VI. Необходимост от тълкуване за постановяването на решение

- 22 По настоящото дело полските съдилища са компетентни по силата на член 5 от Регламент № 4/2009. Всъщност ответникът се явява, като представя писмена защита, в която не оспорва компетентността на съда.
- 23 За да се реши делото, е необходимо да се определи правото, приложимо към процесното задължение за издръжка. В решението си от 11 април 2019 г. Sąd Rejonowy w Pile (Районен съд Пила) прилага полското право. Прилагането на тази правна уредба е възможно единствено ако се допусне, че ищците — въпреки неправомерното задържане и постановяването на съдебно решение, изискващо връщането им във Великобритания — са придобили място на обичайно пребиваване в Полша предвид интегрирането им в тамошната социална и семейната среда след пристигането им през 2017 г., което обосновава определянето на приложимото право съгласно член 3, параграф 2 от Хагския протокол.
- 24 За сметка на това, по делото не е възможно приложимостта на полското право да се определи въз основа на специфичните критерии за привързване, предвидени в член 4 от Хагския протокол. Това би предполагало обичайното място на пребиваване на ищците все още да е във Великобритания. При това положение няма основание да се счита, че ищците не са могли да получат издръжка от ответника по силата на правото на тази държава. Следователно на този етап от производството не е налице приложимост на полското право по силата на член 4, параграф 2 от Хагския протокол като право на сезирания съд, нито пък съгласно член 4, параграф 4 от Хагския протокол като право на държавата по общото гражданство на страните. По делото не е налице и предвидената в член 4, параграф 3 от Хагския протокол хипотеза на сезиране от кредитора на компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника. Всъщност ответникът има обичайно място на пребиваване във Великобритания, което също изключва приложимостта на полското право като право на сезирания съд.

[ориг. 10]

- 25 Определянето на приложимо право от страните също не води до приложимост на полското право. Тази възможност е предвидена в член 7 от Хагския протокол. Няма обаче основание да се приеме, че преди образуване на производството страните са определили като приложимо полското право по реда, определен в член 7, параграф 2 от Хагския протокол. С оглед на това Sąd Okręgowy (Окръжният съд) служебно установява дали страните единствено за целите на конкретно производство са изразили воля да определят полското право като приложимо за процесното задължение за издръжка. Това би позволило да се приеме, че полското право е приложимо

на основание член 7, параграф 1 от Хагския протокол, тъй като производството между страните се води пред полски съд. Към писменото становище на ищите от 25 август 2020 г. е приложена декларация на майката относно определяне на полското право като приложимо за разрешаване на спора в конкретното производство. От своя страна запитването по този въпрос, изпратено на два пъти до ответника, остава без отговор. При това положение е следвало да се приеме, че ответникът не е определил изрично като приложимо правото на държавата, в която се води производството относно задължението му за издръжка. Не е възможно обаче изявлението за частично признаване на иска, направено от ответника в неговата писмена защита, да се квалифицира като избор на приложимо право. Разпоредбата на член 7, параграф 1 от Хагския протокол всъщност изисква изрично определяне на приложимото право, поради което определянето му не може да се извърши с конклюдентни действия чрез признаване на иска. Освен това във въззивната жалба ответникът действително оттегля изявлението си за признаване на иска.

- 26 Ако обаче се приеме, че при неправомерно задържане и постановено по съдебен ред връщане в държавата на произход детето не може да придобие ново обичайно място на пребиваване в държавата на задържане, приложимо право за разглеждане на задължението за издръжка на основание член 3, параграф 1 от Хагския протокол ще бъде правото на Великобритания, тъй като то е правото на държавата, в която може да се запази обичайното място на пребиваване на ищите. В такъв случай ще възникне необходимост от предвидената в разпоредбите на полското процесуално право намеса в обжалваното от ответника съдебно решение поради прилагането в това решение на полското право като приложимо към процесното задължение за издръжка.

[...]